

Ludzkość poszukuje odpowiedzi na pytanie, czym jest sprawiedliwość od niepamiętnych czasów. Szczególnym aspektem rozważań wielkich uczonych było natomiast znalezienie kryteriów sprawiedliwego prawa. Oczywiście zagadnienie to pozostaje nadal otwarte i poddawane jest ciągle pod dyskusję, nie tylko w świecie naukowym, ale także w świecie społecznym i politycznym. Powszechnie i intuicyjnie przyjmuje się natomiast, że o sprawiedliwym prawie nie możemy mówić w przypadku, gdy traktuje ono ludzi w podobnych przypadkach w różny sposób.

Badania empiryczne pokazują niestety, że czynniki takie, jak rasa, czy płeć mają wpływ na wymiar kary. Dla przykładu w Stanach Zjednoczonych zauważono, że czarnoskórzy obywatele są skazywani na znacząco dłuższe kary za popełnienie podobnych przestępstw, niż biali Amerykanie, natomiast kobietom wymierzane są łagodniejsze wyroki, niż mężczyznom. Podobny problem został także zauważony w innych krajach.

Zjawisko to, nazywane *sentencing disparities*, po raz pierwszy zostało zauważone w Stanach Zjednoczonych w XX wieku i od tego czasu stanowi przedmiot szerokiej debaty, nie tylko w USA, ale także w innych krajach systemu *common law*. Również w krajach systemu kontynentalnego, który występuje w większości krajów europejskich, podnoszono problem różnic orzeczniczych w pracach naukowych i coraz częściej stanowi to przedmiot dyskusji. Powodem występowania tego zjawiska nie jest prawo stanowione, które w demokratycznym państwie prawnym traktuje obywateli równo, ale prawo stosowane. Za sprawą pewnej swobody sędziów do ustalania wymiaru kary, mogą oni traktować podobne przypadki w różny sposób, bazując głównie na podświadomych błędach poznawczych.

Znawcy zagadnienia twierdzą, że jak długo będzie istniała dyskrecjonalność w kształtowaniu kary, tak długo będziemy narażeni na występowanie różnic w orzekaniu. Jednakże oczywiście pozostawienie sędziom swobody w orzekaniu ma również swoje racjonalne uzasadnienie. Problemem jest zatem odpowiednie wyważenie obu tych wartości i ukształtowanie zakresu dyskrecjonalności władzy sędziego w najodpowiedniejszy sposób.

W krajach *common law*, w szczególności w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, by przeciwdziałać temu zjawisku ograniczono władzę sędziego przy ustalaniu kary, poprzez wprowadzenie ścisłych wytycznych (tzw. *sentencing guidelines*). W krajach systemu kontynentalnego, w tym przede wszystkim w Polsce, sędzia ma natomiast większą dowolność w kształtowaniu wymiaru kary, gdyż wytyczne (tzw. *dyrektywy wymiaru kary*) mają dużo luźniejszy charakter.

Celem projektu jest z jednej strony zbadanie występowania zjawiska różnic w wymiarach kar, orzekanych przez sędziów w Polsce, z drugiej natomiast analiza modeli ukształtowania zakresu dyskrecjonalnej władzy sędziego w zakresie wymiaru kary i próba znalezienia najodpowiedniejszego, dostosowanego do obecnej rzeczywistości. Wykorzystana w tym celu zostanie analiza regulacji prawnych, krajowych i zagranicznych, analiza literatury z zakresu prawa i procesu karnego, kryminologii, prawa konstytucyjnego, teorii i filozofii prawa, ale także psychologii i kognitywistyki oraz metoda badań akt sądowych oraz badania ankietowe wśród sędziów. Badania mają zatem charakter empiryczny, prawnoporównawczy i interdyscyplinarny. Posiadają one wartość, nie tylko dla nauki krajowej, ale także międzynarodowej, jak również dla społeczeństwa.